

УДК 378

ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ

Молотай Лілія Антонівна,

Пасечник Світлана Володимирівна

ст. викладачі

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

lilia_mol@ukr.net

pasechnyksvitlana19@gmail.com

Анотація: Проаналізовано основні методи активного навчання, які забезпечують найбільш ефективно виконання освітніх завдань на заняттях з іноземної мови на немовних спеціальностях ЗВО. Висвітлено значення активних методів навчання у підвищенні навчальної мотивації студентів та їх професійного і особистісного розвитку.

Ключові слова: нові технології навчання, активні методи, мотивація, активізація навчального процесу.

Вступ. Освітні процеси, що відбуваються в Україні на сучасному етапі, вимагають створення умов для розвитку і самореалізації особистості як активно діючої, ділової людини, фахівця нової формації.

Все актуальнішою стає запит на висококваліфікованих фахівців із знанням іноземної мови, професіоналів, здатних абсорбувати все нове і прогресивне, готових до генерації і запровадження свіжих оригінальних ідей, а також до вигідної участі у міжнародному співробітництві. Вивчення іноземних мов сприяє реалізації таких напрямків професійної діяльності, як ознайомлення з новими технологіями, науковими гіпотезами і тенденціями, видатними інноваціями в галузі техніки; встановлення контактів з іноземними фірмами, підприємствами, навчальними закладами; підвищення рівня професійної компетенції фахівців.

В той же час навчання іноземної мови у немовному ЗВО має ряд особливостей. Оскільки обов'язкове вивчення іноземної мови обмежено 4 -5 кредитами протягом першого курсу, студенти немовних спеціальностей часто мають дуже низьку мотивацію до вивчення мови. Тому пошук нових ефективних способів навчання іноземної мови постає окремим завданням, яке може бути вирішене завдяки впровадженню нових технологій навчання.

Серед педагогічних інновацій важливе місце займають активні методи навчання.

Значний внесок у розвиток активних методів навчання зробили Л. Гурч, І. Дичківська, Д. Лернер, М. Леві. Становлення та розвиток активних методів навчання є одним з центральних об'єктів досліджень таких вчених як А.Вербицький, В. Лозова, В. Комаров, А. Смолкін та ін.

Але аналіз даних досліджень щодо застосування активних методів, які проводились в основному в контексті шкільного навчання, показав, що існує необхідність розглянути особливості їх упровадження у навчальному процесі ЗВО в цілому та під час навчання іноземній мові зокрема.

Мета роботи. Метою даної статті є аналіз та висвітлення значимості активних методів навчання іноземної мови у підвищенні навчальної мотивації студентів немовних спеціальностей ЗВО, а також їх впливу на професійний та особистісний розвиток студентів.

Результати і обговорення. Інноваційний шлях розвитку суспільства можна забезпечити, сформувавши покоління людей, які мислять та працюють по-новому. Як наслідок, основна увага приділятиметься розвитку особистості, її культурологічній і комунікативній підготовленості, здатності самостійно здобувати і розвивати знання, формувати інформаційні та соціальні навички.

Виходячи з цього, методика викладання іноземних мов у вищій школі так само змушена переорієнтовуватись та змінювати прийоми та методи підготовки випускників вищих навчальних закладів. Традиційне ототожнення якості освіти із сумою знань, отриманих в процесі навчання, вже не є актуальним. Сучасний світ вимагає оволодіння такими навичками та вміннями як критичне мислення,

самоосвіта та саморозвиток, незалежне прийняття рішень, базування суджень на фактах, доказах, вміння знаходити зв'язки між явищами.

Отже, метою навчання іноземної мови у закладах вищої освіти є не лише оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування, але й набуття професійно спрямованих компетенцій для успішного виконання подальшої професійної діяльності, що у свою чергу вимагає перегляду широкого кола методик та підходів до формування іншомовної компетенції у студентів немовних спеціальностей із нерівними вихідними знаннями

Під технологіями навчання дослідники розуміють сукупність методів, дій, які учні виконують послідовно і допомагають реалізувати певний метод навчання, або навіть ширше, сукупність методів навчання, що забезпечують реалізацію певного підходу до навчання (Є. С. Полат). Застосування активних форм навчання зумовлено рядом причин: студенти повинні не тільки отримати певні знання, а й уміти застосовувати їх у конкретній практичній ситуації. Методи активного навчання передбачають використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на викладання готових знань і їх відтворення, а на самостійне оволодіння студентами знань в процесі активної пізнавальної діяльності [3].

“Кооперативне навчання” вчені визначають як найвдалішу альтернативу традиційним методам (Е.С. Полат). Таке навчання допомагає реалізувати в ньому особистісно орієнтований підхід.

Метою технології кооперативного навчання є набуття кожним учнем навичок на рівні, що відповідає його індивідуальним здібностям, формування комунікативних умінь, що дають можливість реалізувати іншомовне спілкування на належному рівні.

Ця мета досягається через основну ідею навчання у співпраці – тренування команди, виконання особистих завдань, коли учень працює в групі до спільного результату, який залежить від внеску кожного.

Формами, в яких здійснюється навчання у співпраці, є: “Командне навчання”, “Ажурна пилка”, “Круглий стіл”, “Інтерв'ю”, “Вчимося разом”,

“Дослідницька робота”, “Кейс-метод”. Як організовано навчання за цими формами?

“Командне навчання”. Для виконання завдання студенти діляться на малі групи або команди, кожна з яких працює над певним питанням спільної теми. Кожен член команди має свою особисту місію, яка впливає на успіх усієї групи. Слід зазначити, що ця форма навчання має свої особливості:

- відсутність змагального характеру навчання між групами, оскільки у груп є різні завдання;

- наявність індивідуальної відповідальності за успішне виконання завдання всією групою;

- покращення власних навчальних досягнень кожного учня у процесі виконання завдання.

“Ажурна пилка”. При роботі над цією формою учні об’єднуються в менші групи і працюють над одним предметом, який поділений на смислові блоки. Кожен учасник групи повинен знайти певну інформацію до тієї частини матеріалу, яка для нього зазначена. Потім учні окремих груп, які працювали над одним питанням, обмінюються інформацією.

Наступним кроком буде повернення кожного до своєї робочої групи та повідомлення всім членам доповненої інформації з досліджуваного питання. Потім кожна команда звітує про свою роботу.

Технологія “Круглий стіл” передбачає проведення бесіди, в якій беруть участь усі студенти навчальної групи. Учитель повідомляє проблему, учасники “круглого столу” обговорюють її, збирають необхідну інформацію, аналізують, узагальнюють та шукають оптимальні рішення. Завдання кожного учня – зробити власний внесок у вирішення цієї проблеми.

“Інтерв’ю” як сучасна технологія навчання також може широко використовуватися на уроках іноземної мови. Для організації навчання за цією технологією обираються “інтерв’юери” та “відомі особистості”. “Інтерв’юери” готують запитання до опитування, а “відомі люди” мають продумати

біографію, кар'єру, особливості професійної діяльності. Після "інтерв'ю" учасники повідомляють отриману інформацію.

"Вчимося разом". У цій формі навчання передбачається виявлення малих груп з різним рівнем мовної та мовленнєвої підготовки. Кожна група отримує одне завдання, яке є підтемою певної широкої теми, над якою працює весь клас.

У результаті спільної роботи окремих груп над частинами навчального матеріалу досягається засвоєння всієї теми. У межах груп учні самостійно визначають роль кожного для виконання спільних завдань.

"Дослідницька робота". Ця форма організації навчальної діяльності учнів характеризується самоорієнтацією на виконання завдання.

Учні обирають підтему загальної теми та працюють індивідуально. Потім учні кожної групи готують повідомлення на обрану тему та представляють його.

Така технологія навчання, як "Кейс-метод", є колективною роботою над конкретною ситуацією, яка визначається вчителем у письмовій формі.

Учні повинні проаналізувати цю ситуацію, для розв'язання задачі слід запропонувати кілька варіантів.

Такі форми навчального процесу, як метод проектів, мозковий штурм, дискусії, ділові ігри, проблемне навчання, значно активізують навчальний процес. Вибираючи метод навчання, викладач враховує час, відведений на вивчення даної теми, а також значимість навчального матеріалу для подальшої професійної або навчальної діяльності студента.

Аналіз сучасних методичних особистісно орієнтованих підходів до викладання іноземної мови у немовному ЗВО свідчить про те, що однією з найбільш поширених інноваційних технологій є метод проектів, який розглядають як цілісну педагогічну систему. Основою цієї системи є побудова навчання на творчому засвоєнні знань у процесі самостійної, індивідуальної або групової діяльності для виконання фахового завдання з обов'язковою презентацією результату.

У практиці навчання іноземних мов у школі та вищих навчальних закладах поширений “метод проектів”. Є кілька наукових досліджень, які підтвердили ефективність використання цієї технології (Є.Г. Арванітопуло, В.В. Копилова, Є.С. Полат та ін.).

Практичною метою навчання іноземної мови в умовах методу проектів є формування мовленнєвих здібностей та комунікативної компетенції студентів (навичок і вмінь говоріння, аудіювання, читання та письма) на основі спілкування, обмеженого тематикою та мовним матеріалом.

Робота над проектом – це творча діяльність. Студенти активно співпрацюють один з одним, здійснюють пошукову діяльність особистої значимої проблеми. Ця робота вимагає самостійної передачі знань, умінь і навичок у новому контексті діяльності.

Таким чином, в учнів розвивається творча компетентність, яка пов’язана з інтелектуальними здібностями. Виконуючи творчі завдання, кожен учень має можливість проявити власну ініціативу, фантазію, творчість, активність та самостійність у вирішенні завдань.

Також слід зазначити, що робота над проектом проходить поетапно. Проектна діяльність зазвичай складається з наступних етапів:

- 1) вибір проблеми та формулювання конкретної теми проекту;
- 2) визначення груп і ролей учасників;
- 3) збір та обробка інформації;
- 4) підведення підсумків та презентація готового проекту [1].

Доцільність використання методу проектів безліч: кооперація, міждисциплінарні зв’язки, заощадження аудиторного часу, практична спрямованість, вироблення навичок пошуково-дослідницької та експериментальної роботи тощо. Крім того, ті соціальні ролі, які виконують студенти в ході роботи над проектами, готують їх до виконання та вирішення складних проблемних професійних завдань у ситуаціях реальної взаємодії.

Дискусія і дебати теж можуть підвищити ефективність засвоєння іноземної мови при формуванні соціальних навичок і знаходженні компромісу. Серед

переваг цього методу варто виділити високу ефективність його використання з метою формування теоретичних знань студентів, розвитку словесно-логічного мислення, незалежності суджень, думок та поглядів. На початку заняття викладач обов'язково ознайомлює студентів із правилами дискусії, визначає її тему та проблематику. А після аргументації та обговорення висловлених позицій, заняття завершується певним консенсусом, метою якого є збереження існуючих пропозицій та формування толерантного ставлення до альтернативних думок та світобачення.

Мозковий штурм покликаний до розв'язання проблем на основі групової роботи студентів, вмінні чітко висловлювати власну думку і толерантно ставитись до суджень інших учасників колективної співпраці. Висловлення своєї власної думки сприяє формуванню впевненості у своїх силах і виробленню доброзичливого ставлення до інших учасників даного процесу, розвитку критичного та аналітичного мислення, відмови від стереотипів, вмінню виважено відстоювати власні ідеї та думки.

Актуальним є використання ігрових видів роботи на уроці іноземної мови.

Гра як складне і захоплююче заняття вимагає високої концентрації уваги, тренує пам'ять, розвиває мислення і мовлення, сприяє процесу соціалізації особистості. Гра захоплює навіть пасивних студентів і студентів з низьким рівнем підготовки, завдяки чому їхні навчальні досягнення значно покращуються.

Гра завжди передбачає певну напруженість емоційно-розумових дій, уміння прийняти рішення, стимулює мисленнєву діяльність, наповнює навчальний процес учнів глибшим змістом.

Ігрові методи навчання забезпечують активну участь кожного студента, стимулюють мовне спілкування, сприяють формуванню інтересу і прагнення вивчати іноземну мову. Ігри знімають психологічний бар'єр страху перед спілкуванням, дають можливість використовувати мову в реальних життєвих ситуаціях. Вони забезпечують ефективне поєднання мотивації та вдосконалення розмовної практики.

Під час навчальної ділової гри реалізуються такі психолого-педагогічні принципи:

- принцип імітаційного моделювання конкретних умов і ігрового моделювання змісту майбутньої професійної діяльності;
- проблемності, оскільки метою ділової гри є вирішення певної проблеми;
- принцип групової діяльності учасників, адже саме у груповій навчальній діяльності студенти показують високі результати засвоєння знань та формування вмінь;
- діалогічного спілкування і взаємодії партнерів під час гри як необхідною умовою вирішення навчальних завдань, підготовки та прийняття узгоджених рішень, розвитку пізнавальної активності.

Досягнення ігрових цілей є засобом реалізації цілей розвитку особистості фахівця, цілей навчання і виховання.

Використання ігор є надзвичайно важливим в умовах обмеженого часу, вони активізують комунікативну діяльність студентів, дозволяють їм реалізувати свої знання та здібності, знімають напругу та втому, поліпшують психологічний клімат у групі.

Бородіна Г. та Спевак А. [2], проаналізувавши фактори, що впливають на покращення мовленнєвому розвитку студентів, вказують на:

- значну зміну психологічних характеристик, зникнення психологічного бар'єру;
- високий рівень мотивації за рахунок підвищення інтересу до самого заняття;
- зміни в структурі занять, відсутність стереотипу та шаблонів.

“Технологія проблемного навчання”. Важливою складовою проблемного навчання є проблемна ситуація – ситуація, для розв'язання якої учень або колектив повинні знайти і застосувати нові знання, способи дій.

Вдало створена проблемна ситуація є важливою ланкою наступного засвоєння учнями знань через проблемний шлях, який складається з наступних етапів:

- 1) створити проблемну ситуацію;
- 2) аналіз інформаційних проблем;
- 3) висунення гіпотез [4].

Проблемне навчання є важливим засобом розвитку розумових здібностей учнів, їхньої самостійності та активності, творчого мислення. Вона забезпечує міцне засвоєння знань, робить навчальну діяльність приємною, а також вчить долати труднощі.

Однак він вимагає тривалого часу на вивчення матеріалу, не є ефективним для формування практичних навичок, дає низький результат у засвоєнні нового матеріалу.

Висновки. Сучасні вимоги до іншомовної підготовки майбутніх фахівців не можливо виконати без упровадження новітніх підходів до викладання іноземної мови. Ефективне навчання іноземної мови вимагає від викладача володіння мовою та професійних навичок з організації навчальної діяльності учнів з оволодіння діяльністю. Навчальний процес реалізується зусиллями двох сторін – викладача та учня.

Специфіка вивчення іноземної мови, на відміну від інших предметів, полягає в тому, що вчитель повинен дати учню новий зразок словесного спілкування на додаток до природної мови, яка вже є.

Завданнями навчання в сучасних умовах є не лише якісне оволодіння знаннями, вміннями і навичками з обраної спеціальності, але і підготовка студентів до самоосвіти, розвиток у них мотивації до навчання і формування пізнавальних потреб. Активні методи навчання дозволяють досягти поставлених завдань і сприяють особистісному і професійному зростанню.

Використання інноваційних технологій навчання при оволодінні іноземною мовою сприяло б удосконаленню процесу формування іншомовної комунікативної компетенції студентів та розвитку їх інтелектуальних здібностей, одержанню особистісно значущих для кожного знань та навички.

Отже, застосування активних методів навчання у вищих навчальних закладах дозволяє піднести процес навчання на якісно новий рівень, сприяє

кращому засвоєнню знань студентами, стимулює їх до поглибленого вивчення дисципліни.

Список літератури

1. Активні методи навчання у викладанні іноземної мови: Посібник для вчителів іноземних мов / За ред. Бельтюкова. – Томськ: Томський університет, 1999. – 158 с.

2. Бородіна Г.І., Спевак А.М. Ігри як один з факторів формування усномовленнєвої комунікативної компетенції //Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. Збірник наукових праць. Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Вип. 12. - Х., 2008. - С 78 - 84.

3. Вахрушева Т. Ю. Теоретичні аспекти активних методів навчання [Електронний ресурс] / Т. Ю. Вахрушева // Національний фармацевтичний університет. – 2008. — № 3. – С. 46–49. – Режим доступу : <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-03/08vtyaml.pdf>

4. Воронова Є.Н. Сучасні технології та методика навчання іноземної мови у ВНЗ // Перспективи науки і освіти. 2014. № 1. С. 189-194.

5. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О.Б. Тарнопольський, М.Р. Кабанова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. – 256 с.

6. Смолкин А.М. Методы активного обучения. – М.: Высшая школа, 1991. – 176 с.